Archwilio Cymru
Audit Wales

Cyngor Caerdydd

Crynodeb archwiliad blynyddol 2020

Dyma grynodeb o'n harchwiliad ar gyfer Cyngor Caerdydd.
Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2019. Mae'r crynodeb o'n harchwiliad yn rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Mae rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar gael ar ein gwefan.

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r Gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor

Ffeithiau allweddol
Mae'r Cyngor yn cynnwys 75 o gynghorwyr sy'n cynrychioli'r pleidiau/grwpiau gwleidyddol canlynol: • Llafur 38 • Ceidwadwyr 21 • Democratiaid Rhyddfrydol 11 • Plaid Genedlaethol Cymru 4 • Annibynnol 1
Gwariodd y Cyngor £712.1 miliwn ar ddarparu gwasanaethau yn ystod 2019-20, sef y gwariant uchaf o blith y 22 cyngor unedol yng Nghymru.
Ar 31 Mawrth 2020, roedd gan y Cyngor £69 miliwn o gronfeydd ariannol wrth gefn y gellir eu defnyddio. Mae hyn yn cyfateb i 10% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau, sef y chweched canran isaf (cydradd â chyngor arall) o blith y 22 cyngor unedol yng Nghymru.

Ffeithiau allweddol

Mae 39 (18%) o 214 ardal y ddinas ymhlith y 10% o ardaloedd a ystyrir ymysg y mwyaf difreintiedig yng Nghymru, sef y trydydd safle uchaf (cydradd â chyngor arall) o blith y 22 cyngor unedol yng Nghymru[1].

Rhagwelir y bydd poblogaeth y ddinas yn cynyddu 5.6% rhwng 2020 a 2040 o 366,311 i 386,861, gan gynnwys gostyngiad o 5.3% yn nifer y plant, cynnydd o 3.6% yn nifer y boblogaeth oedran gweithio a chynnydd o 29.2% yn nifer y bobl 65 oed a throsodd[2].

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Rydym yn cwblhau gwaith bob blwyddyn i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- **Archwilio Cyfrifon**

  Bob blwyddyn, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i sicrhau y cedwir cofnod priodol o wariant arian cyhoeddus.
- **Gwerth am arian**

  Mae'n rhaid i'r Cyngor roi trefniadau ar waith i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol fod wedi'i fodloni ei fod wedi gwneud hyn.
- **Gwelliant parhaus**

  Mae'n rhaid i'r Cyngor roi trefniadau ar waith hefyd i wneud gwelliannau parhaus, gan gynnwys cynlluniau ac adroddiadau cysylltiedig, ac mae'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu a yw'r Cyngor yn debygol o fodloni'r gofynion hyn (neu wedi gwneud hynny).
- **Egwyddor datblygu cynaliadwy**

  Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu a chymryd camau i gyflawni eu hamcanion llesiant. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

[1] Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Cynnyrch Ehangach Haen Is'. Ffynhonnell: Stats Cymru

[2] Ffynhonnell: Stats Cymru

Ers Gwanwyn 2020, mae'r pandemig parhaus wedi effeithio ar ein gwaith archwilio. Rydym yn cydnabod y straen enfawr ar wasanaethau cyhoeddus ac rydym wedi ail-lunio ein rhaglen waith, a dod o hyd i ffyrdd newydd o weithio i leihau ei effaith ar ymateb cyrff cyhoeddus i COVID-19, ond gan barhau i gyflawni ein dyletswyddau statudol.

Er mwyn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol, rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym yn dibynnu ar waith archwilio arall hefyd, a gwaith rheoleiddwyr fel Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn ystyried canfyddiadau ein gwaith archwilio wrth asesu a yw'r Cyngor wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwerth am arian. Ceir crynodeb o'n canfyddiadau a'n casgliadau isod.

Yr hyn a ganfuwyd gennym

Archwiliad o Gyfrifon 2019-20 Cyngor Caerdydd

Bob blwyddyn, rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

Ar gyfer 2019-20:

- Rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn wir a theg ddiamod ar ddatganiadau ariannol y Cyngor ar 26 Hydref 2020, ac roedd hynny cyn y dyddiad cau estynedig a oedd wedi'i gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru, sef 30 Tachwedd.
- Er bod y farn archwilio yn ddiamod, roedd yn cynnwys paragraffau Pwysleisio Mater mewn perthynas ag ansicrwydd prisio o bwys ym maes Asedau Eiddo, Peiriannau ac Offer ac Eiddo Buddsoddi a Buddsoddiadau Ymddiriedolaethau Unedau Eiddo Cronfeydd Pensiwn wedi'u Cyfuno. Roedd hefyd yn cynnwys paragraff Pwysleisio Mater mewn perthynas â Busnes Gweithredol is-gwmni'r Cyngor, Cardiff City Transport Services.
- Paratowyd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif y Cyngor yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan y Cyngor a chyda'n gwybodaeth ni am y Cyngor;
- Er gwaetha'r heriau a wynebir gan y Cyngor oherwydd y pandemig COVID-19, cyflwynodd y Cyngor ei ddatganiadau drafft o gyfrifon a datganiadau ariannol ar 15 Mehefin 2020, ac roedd hyn yn gyflawniad sylweddol. Roedd ansawdd y datganiad drafft o gyfrifon yn dda ar y cyfan.
- Gwnaed nifer o newidiadau i ddatganiadau ariannol y Cyngor oherwydd ein gwaith archwilio, a chyflwynwyd ein hadroddiad i Bwyllgor Archwilio'r Cyngor yn ein Hadroddiad Archwilio Datganiadau Ariannol ym mis Hydref 2020.
- Yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol y Cyngor, mae'n gyfrifol hefyd am ardystio nifer o ffurflenni a hawliadau grant. Mae ein harchwiliad o'r hawliadau grant yn parhau, ac os byddwn yn nodi unrhyw faterion o bwys sy'n codi o'n gwaith byddwn yn hysbysu'r Cyngor maes o law.

- Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi cyhoeddi'r dystysgrif yn cadarnhau bod archwiliad cyfrifon 2019-20 wedi'i gwblhau.
- Gellir cael gafael ar ffeithiau a ffigurau allweddol o ddatganiadau ariannol 2019-20 yma.

Archwiliad Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol – Archwiliad o Wasanaethau Hamdden (Hydref 2020)

Roedd yr archwiliad a gynhaliwyd gennym yn 2019-20 yn ystyried i ba raddau y mae'r Cyngor wedi gweithredu'n unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd camau i ddarparu gwasanaethau hamdden. Daethom i'r casgliad bod y Cyngor, ar y cyfan, wedi cyflawni ei nod allweddol o gadw ei ganolfannau hamdden ar agor. Ond mae cryn le i'r Cyngor gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn well a chryfhau ei drefniadau er mwyn sicrhau ei hun bod ei gontract gyda GLL yn darparu gwerth am arian. Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.

Gwelliant Parhaus

Ardystiodd yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau cyfreithiol ar gyfer cynllunio ac adrodd ar welliannau, ac mae'n credu ei fod yn debygol o fodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 yn ystod 2020-21.

Cynaliadwyedd Ariannol (Mawrth 2020)

Yn ystod 2019-20, buom yn archwilio cynaliadwyedd ariannol pob cyngor yng Nghymru. Daethom i'r casgliad nad oes gennym unrhyw bryderon mawr am wydnwch ariannol y Cyngor ar hyn o bryd. Fodd bynnag, mae'r Cyngor yn parhau i wynebu heriau ariannol sylweddol yn y tymor canolig o ystyried lefel yr arbedion sydd eu hangen, ac mae angen i'r Cyngor ganolbwyntio mwy ar sut y bydd yn lleihau'r bwlch dros y tymor canolig, gan gynnwys gwella ei waith cynllunio ar gyfer arbedion. Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.

Y Fenter Twyll Genedlaethol

Ym mis Hydref 2020, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol ei adroddiad ar ganfyddiadau ymarfer paru data diweddaraf y Fenter Twyll Genedlaethol (NFI) yng Nghymru. Roedd yr ymarfer yn helpu cyrff cyhoeddus yng Nghymru, gan gynnwys y 22 awdurdod unedol, i nodi twyll a gordaliadau gwerth cyfanswm o £8 miliwn. Mae'r adroddiad ar gael ar ein gwefan yma. Mae'r Fenter yn parhau i gael ei datblygu, ac yn yr ymarfer NFI arfaethedig (NFI 2020-22), bydd gan awdurdodau lleol fynediad at ddata sydd wedi'i baru er mwyn helpu i nodi ceisiadau twyllodrus posibl ar gyfer grantiau cymorth busnes COVID-19.

Rheoli Gwastraff

Ym mis Mawrth 2020 cwblhawyd adolygiad o gynlluniau'r Cyngor i leihau gwastraff a chyflawni'r targedau ailgylchu cenedlaethol. Gwelsom fod ffocws angenrheidiol y Cyngor ar ddatrys rhai materion gweithredol hirsefydlog yn golygu ei fod ar gam cynnar iawn o ran penderfynu i ba gyfeiriad y bydd yn mynd yn y dyfodol o ran ailgylchu. Byddwn yn ystyried a ddylid cynnal adolygiad pellach yn ystod 2021-22, pan fydd cynlluniau'r Cyngor wedi'u datblygu ymhellach.

Arolygiaethau Eraill

Ystyriwyd adroddiadau Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn hefyd, ynghyd ag unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb.

Cyhoeddodd AGC Adolygiad o Berfformiad Awdurdodau Lleol hefyd ym mis Awst 2020. Fe wnaeth AGC gynnal arolygiad yn seiliedig ar risg o wasanaethau oedolion a phlant yng Nghyngor Caerdydd ym mis Rhagfyr 2020. Caiff y canlyniadau sy'n deillio o hyn eu rhannu'n ffurfiol â'r Cyngor yn y flwyddyn newydd.

Ni chynhaliodd Estyn arolygiad o Wasanaethau Addysg Llywodraeth Leol yng Nghaerdydd yn ystod 2019-20.

Ym mis Gorffennaf 2020, cyhoeddodd Arolygiaeth Prawf Ei Mawrhydi arolygiad o wasanaethau troseddau ieuenctid yng Nghaerdydd. Yn gyffredinol, roedd gwasanaeth troseddau ieuenctid Caerdydd yn cael ei ystyried yn 'annigonol'.

Astudiaethau Llywodraeth Leol

Yn ogystal â gwaith lleol ym mhob cyngor, bob blwyddyn rydym yn cynnal astudiaethau ledled y sector llywodraeth leol hefyd i wneud argymhellion ar gyfer gwella gwerth am arian. Ers yr adroddiad gwella blynyddol diwethaf, rydym wedi cyhoeddi'r adroddiadau canlynol:

Adolygiad o Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (Hydref 2019)

Rydym wedi archwilio sut y mae Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn gweithredu; gan edrych ar eu haelodaeth, eu cylch gorchwyl, amlder a ffocws cyfarfodydd, y modd y maent yn cyd-fynd â phartneriaethau eraill, adnoddau a threfniadau craffu. Daethom i'r casgliad nad yw Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn debygol o wireddu eu potensial oni bai y rhoddir rhyddid iddynt i weithredu'n fwy hyblyg ac i feddwl a gweithredu'n wahanol. Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.

Cynnydd o ran gweithredu Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Tachwedd 2019)

Rydym wedi archwilio sut y mae dyletswyddau a chyfrifoldebau newydd y Ddeddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) yn cael eu cyflwyno a'u cyflawni. Gwelwyd fod dioddefwyr a goroeswyr cam-drin domestig a thrais rhywiol yn cael eu methu yn aml gan system anghyson, gymhleth a thameidiog. Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.

Cysgu Allan yng Nghymru – Problem i Bawb; Cyfrifoldeb i Neb (Gorffennaf 2020)

Edrychwyd ar ba mor dda y mae gwasanaethau cyhoeddus yn ymateb i fater cysgu allan. Yn gyffredinol, gwelwyd fod ymateb i COVID-19 yn gyfle i gyrff cyhoeddus ddechrau mynd i'r afael â gwendidau hirsefydlog mewn trefniadau gweithio mewn partneriaeth sydd wedi eu hatal rhag mynd i'r afael â chysgu allan yn y gorffennol. Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.

Deddfu Gwell (Medi 2020)

Mae'r adroddiad hwn yn defnyddio pum adroddiad a gyhoeddwyd rhwng 2019 a heddiw yn edrych ar sut mae awdurdodau lleol yn ymateb i'r her o weithredu deddfwriaeth newydd. Mae rhoi deddfwriaeth ar waith yn dasg gymhleth, ac mae angen i Lywodraeth Cymru a'r Senedd roi ystyriaeth fanwl i'r dasg hon pan fyddant yn cynnig ac yn gwneud unrhyw ddeddfwriaeth newydd. Mae'r papur yn tynnu sylw at yr anawsterau a wynebir gan awdurdodau lleol a'u partneriaid yn y sector cyhoeddus wrth weithredu eu cyfrifoldebau newydd. Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.

Masnacheiddio mewn Llywodraeth Leol (Hydref 2020)

Mae cynghorau wedi ymgymryd â gweithgarwch masnachol ar ryw ffurf ers amser maith, ac mae llawer o gynghorau'n archwilio cyfleoedd masnachol ychwanegol i liniaru yn erbyn y pwysau ariannol y maent yn eu hwynebu. Mae'n hadroddiad wedi'i anelu'n benodol at helpu aelodau etholedig ac uwch-swyddogion i archwilio a dyfarnu ar yr effaith bosibl ar eu sefydliadau wrth ystyried a ddylid ymgymryd â gweithgareddau masnacheiddio. Bydd hefyd yn helpu cynghorau i ddangos pa mor dda y maent yn cyflawni eu cyfrifoldebau o safbwynt sicrhau gwerth am arian. Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.

Gwaith sydd ar y gweill ar gyfer 2020-21

Edrychwyd hefyd ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r cyngor. Gallai'r risgiau hyn effeithio ar allu'r cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â'r egwyddor datblygu cynaliadwy, y defnydd o'i adnoddau a gwelliant parhaus.

Y risg a'r broblem fwyaf arwyddocaol sy'n wynebu cynghorau a'r sector cyhoeddus ehangach yn ystod 2020-21 yw pandemig COVID-19. Rydym wedi llunio ein gwaith i roi sicrwydd a her mewn ffordd sy'n helpu i gefnogi'r Cyngor drwy'r cyfnod hwn. Mae ein gwaith ar gyfer 2020-21 yn cynnwys:

- Cynllunio adferiad mewn ymateb i bandemig COVID-19
- Prosiect dysgu COVID – helpu i nodi a rhannu dysgu o'r ffordd y mae cyrff cyhoeddus wedi ymateb i'r pandemig
- Sicrwydd ac asesu risg
- Adolygiad o gynaliadwyedd ariannol y Cyngor
- Moderneiddio'r gweithlu.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe'i penodir gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Senedd.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau'r parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Y mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw cyfunol anstatudol ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân y mae ganddynt ill dau eu swyddogaethau cyfreithiol eu hunain fel a ddisgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg ac yn Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Corresponding in Welsh will not lead to delay.

This document is also available in English.